

דו"ח ממצאים - כשלים שנתגלו ביישום לראשונה של תקנות ה-ISOX בדבר הצהרות מנהלים והערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית

מחלקה מקצועית - ינואר 2012

רקע

ביום ה - 2 בינואר 2012 פרסמה הרשות לניירות ערך (להלן: "סגל הרשות") דוח ממצאים - כשלים שנתגלו ביישום לראשונה של תקנות ה-ISOX (להלן: "דוח הממצאים"), שעניינו ריכוז הכשלים שנתגלו במסגרת בדיקות שביצע סגל הרשות בקשר עם יישום לראשונה של תקנה 9 ותקנה 38 לתקנות ניירות ערך (דו"חות תקופתיים ומיידיים) התש"ל - 1970 בדבר הצהרות מנהלים והערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית (להלן: "תקנות ה-ISOX").

כידוע, החל מהדוח התקופתי לשנת 2010 נדרשים תאגידים מדווחים בישראל ליישם את הוראות תקנות ה-ISOX בדבר הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי והצהרות מנהלים.

כחלק מפעילותו השוטפת, ביצע סגל הרשות בחינה בנוגע לנאותות יישום תקנות ה-ISOX על ידי תאגידים מדווחים. זאת, לאור החשיבות שהוא רואה בהטמעה ראויה של הוראות התקנות על ידי התאגידים.

במסגרת הבדיקות כאמור, אותרו על ידי סגל הרשות, בין היתר, כשלים ביישום תקנות ה-ISOX. נוסף על הטיפול הפרטני במקרים מעין אלו מול התאגיד אשר ביחס לדוחותיו נמצאו הכשלים כאמור, מוצא סגל הרשות לנכון להביא חלק ממקרים אלו לידיעת ציבור הגופים המפוקחים. זאת, הן לשם מניעת הישנות מקרים מעין אלו והן לצורך שקיפות פעילות סגל הרשות בנושא.

דוח הממצאים מביא דוגמאות לכשלים ביישום התקנות זאת, בהתבסס על ממצאים שעלו מבדיקת הדוחות התקופתיים לשנה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2010.

להלן תמצית הנושאים שנכללו במסגרת דוח הממצאים:

- 1. אי השלמת תהליך הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית והגדרתו כחולשה מהותית (בלבד)**

בחלק מהמקרים ציינו הדירקטוריון והנהלה במסגרת הדוח בדבר הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית כי לתאגיד קיימת חולשה מהותית וזאת מהסיבה שטרם הושלמו הפעולות הנדרשות לצורך הערכת האפקטיביות. לעמדת סגל הרשות, אין מדובר בחולשה מהותית בלבד, אלא באי יישום כדין של הוראות התקנות, וזאת, ממספר טעמים, לרבות אי נקיטת הפעולות האפקטיביות הנדרשות לצורך בחינת אפקטיביות הבקרות, היעדר הגילוי הנדרש לגבי מהות חולשה מהותית, השפעותיה, לוחות הזמנים לתיקונה וכד'.
- 2. קביעת התהליכים המהותיים מאוד**

במספר מקרים העלתה בדיקת סגל הרשות כי זיהוי התהליכים המהותיים מאוד על ידי התאגיד לא נעשה כנדרש בהתאם לקריטריונים שנקבעו בתקנות ה-ISOX. כך לדוגמה, נמצא כי תאגיד מסוים נמנע מלקבוע תהליך מסוים כתהליך מהותי מאוד, וזאת על אף שהיקפם הכספי של החשבונות הנובעים ממנו היה גבוה מאוד (מעל 40%), המורכבות החשבונאית ושיקול הדעת הכרוכים בהם היו גבוהים מאוד וכד'.
- 3. הצגה מחדש של הדוחות הכספיים כאינדיקציה לקיומה של חולשה מהותית**

בהתאם לעמדת סגל הרשות, הצגה מחדש של הדוחות הכספיים על מנת לשקף בהם תיקון טעות עשויים להעיד על קיומה של חולשה מהותית. במספר מקרים נמצא כי על אף שבוצעה על ידי התאגיד הצגה מחדש של הדוחות הכספיים, הוערכה הבקרה הפנימית כאפקטיבית, וזאת, למרות שהתיקונים בהם מדובר נבעו מחולשה מהותית בבקרה הפנימית. לעניין זה, מבהיר סגל הרשות כי טעות מהותית בדוחות הכספיים (או בדוח אחר הנכלל במסגרת הדוחות התקופתיים) מהווה אינדיקציה חזקה לקיומה של חולשה מהותית בבקרה הפנימית (למעט במקרים חריגים).
- 4. ביצוע נהלי הערכת אפקטיביות בקשר עם בקרה פנימית על הגילוי**

בהתאם לתקנות נדרשים הנהלה והדירקטוריון לבצע נהלי הערכת אפקטיביות ולתת גילוי למסקנתם בקשר עם שני נדבכים בבקרה הפנימית: **בקרה פנימית על הדיווח הכספי ובקרה פנימית על הגילוי**. במספר מקרים נמצא כי הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית התמקדה רובה ככולה בבקרות על הדיווח הכספי ולא ניתנה התייחסות להערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית על הגילוי, השקולה בחשיבותה לבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.
- 5. יישום 1 (SOX) FAQ בקשר עם שלד ציבורי אשר רכש פעילות במהלך תקופת הדיווח**

בהתאם לעמדת סגל הרשות אשר פורסמה במסגרת 1 (SOX) FAQ, במקרה בו תאגיד מדווח משיג שליטה או שליטה משותפת בתאגיד אחר (לרבות בעסק, כמשמעותו בכללי חשבונאות מקובלים), במהלך שנת הדיווח, ולא עלה בידי הנהלה והדירקטוריון להעריך את אפקטיביות הבקרה הפנימית בתאגיד הנרכש ליום הדוח, סגל הרשות לא יראה כהפרה של הוראות התקנות, מתן גילוי בו יצינו הדירקטוריון והנהלה כי התאגיד הנרכש אינו נכלל בתחולת דוח הערכת האפקטיביות. 1 FAQ אינו כולל התייחסות ספציפית למקרים בהם תאגיד חסר פעילות (להלן - "שלד ציבורי") רוכש תאגיד אחר עם פעילות משמעותית, אך תקנות ה-ISOX אינן מוציאות מתחולתן תאגידים כאמור ולפיכך, אי יישום התקנות במקרים מסוג זה מהווה הפרה של הוראות הדין. במספר מקרים נמצא כי תאגיד אשר רכש שלד ציבורי לא ישם את הוראות התקנות כלל. לעמדת הסגל בנסיבות כאמור יש להביא בחשבון את הוראות 1 FAQ ובהתאם לכך כאשר הגיעו הנהלה והדירקטוריון למסקנה כי אין ביכולתם להשלים את הליך הערכת האפקטיביות עד למועד הנדרש וכי הבקרות והתהליכים אשר היו קיימים בתאגיד עד מועד השלמת צירוף העסקים, הינם זניחים וחסרי משמעות ביחס לבקרות והתהליכים הקיימים בחברה למועד הדוח, סגל הרשות לא יראה כהפרה, אי מתן גילוי בדבר הערכת הנהלה והדירקטוריון את אפקטיביות הבקרה הפנימית, במסגרת הדוח התקופתי לתקופה בה הושלמה עסקת המיזוג. האמור כפוף למתן הגילוי הנדרש במסגרת 1 FAQ בשינויים המחייבים. כמו כן, במקרים אלה אי צירוף דוח רואה החשבון המבקר לא ייחשב כהפרה.

6. אי מתן דוח בדבר ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי על ידי רואה החשבון

סגל הרשות נתקל במספר מקרים בהם ציין התאגיד במסגרת הדוח בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית כי לא ביצע את ההליכים הנדרשים לצורך הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית. במקרים האמורים, רואה החשבון המבקר לא מסר לתאגיד כל דוח בדבר אפקטיביות הבקרה, אף לא דוח בנוסח של הימנעות ממתן חוות דעת. לעמדת סגל הרשות, כאשר הגיע רואה החשבון המבקר למסקנה כי התקיימה הגבלה בביקורת, המונעת מרואה החשבון לתת חוות דעת בדבר אפקטיביות הבקרה, והחברה כללה בדיווחיה התייחסות לאופן ביצוע הוראות תקנות ה-ISOX על ידה (לרבות התייחסות לפיה לא השלימה את הליך הערכת האפקטיביות), על רואה החשבון המבקר לנהוג באופן דומה להגבלה בביקורת על דוחות כספיים, ולפיכך לתת דוח ובו יציין במפורש כי הוא נמנע ממתן חוות דעת בדבר אפקטיביות הבקרה, בשל סיבות שיצינו בדוח. עובדת ההימנעות תצוין גם בפסקת הקישור בדוח רואה החשבון המבקר על הדוחות הכספיים.

7. דוח רואה חשבון מבקר בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית בנוסח של הימנעות ממתן חוות דעת

במספר מקרים לא היה ברור האם דוח רואה החשבון המבקר הינו דוח בנוסח של מתן חוות דעת בקשר עם אפקטיביות הבקרה הפנימית או דוח בנוסח של הימנעות. מברורים שנעשו עם רואי החשבון באותם מקרים, עלה כי בכונתם היה לתת נוסח של הימנעות ממתן חוות דעת. לעמדת סגל הרשות, דוח רואה החשבון בנוסח של הימנעות חייב להיות ברור ושאינו משתמע לשתי פנים. על מנת למנוע חשש לאי בהירות בעניין, נוסח של הימנעות יכלול את המילים "נתבקשנו לבקר" במקום המילה "ביקרנו", ובמקום פסקת חוות הדעת יציין המבקר, במפורש, כי עקב הנסיבות או הפרטים שתוארו אין הוא מחווה דעתו על אפקטיביות הבקרה הפנימית. בנוסף, ככל וכתוצאה מהמידע אליו נחשף רואה החשבון המבקר או מנהלי הביקורת אותם עלה בידו לבצע, זוהו על ידו חולשות מהותיות בתאגיד, עליו לציין בדוח בנוסח ההימנעות, גם מהן אותן חולשות אשר זוהו על ידו.

8. כשלים נוספים בקשר עם הדוח בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית

בבדיקות סגל הרשות נמצאו, בין היתר, הכשלים שלהלן:

- א. במספר מקרים נמצא כי תאגיד השמיט פסקאות מסוימות מהמתכונת הקבועה בתוספת התשיעית, או לחלופין, שינה את נוסח הדוח שלא בהתאם למתכונת האמורה.
- ב. במספר מקרים נמצא כי תאגיד דיווח על קיומה של חולשה מהותית בבקרה הפנימית, אך יחד עם זאת, ובניגוד להוראות התקנות, ציין כי להערכת הנהלה והדירקטוריון הבקרה הפנימית הינה אפקטיבית. במקרים אחרים צוין דבר קיומה של חולשה מהותית, אולם הושמט המשפט אשר קובע כי בשל קיומה של החולשה המהותית כאמור, הוערכה הבקרה הפנימית כלא אפקטיבית.
- ג. במספר מקרים נמצא כי תאגיד שדיווח על קיומן של חולשות מהותיות בבקרה הפנימית נתן גילוי חסר בקשר עם הפרטים הנדרשים בתקנות (כגון, פירוט כל החולשות המהותיות שזוהו, המועד שבו ניתן להן גילוי לראשונה, השפעתן על הדיווח הכספי ועל הגילוי, הפעולות שנקטו לצורך תיקון, וכן לוחות הזמנים והפעולות שבכוונת התאגיד לנקוט לשם השלמת תיקון זה).
- ד. במספר מקרים נמצא כי לא צוינו שמות חברי הנהלה ותפקידם כנדרש בהתאם לתוספת התשיעית.

9. כשלים נוספים בקשר עם הצהרות מנהלים

בבדיקות סגל הרשות נמצאו, בין היתר, הכשלים שלהלן:

- א. במספר מקרים נמצא כי חברות בהם קיימת ועדת דוחות כספיים שאינה ועדת הביקורת לא התאימו את נוסח הצהרת המנהלים כנדרש.
- ב. במספר מקרים נמצא כי הצהרות המנהלים אינן לפי הנוסח הקבוע בתוספת התשיעית ובמקרים אחרים נתגלו ליקויים טכניים בהצהרה זו.
- ג. במספר מקרים נמצא כי לא התקיימה חפיפה בין זהות החותמים על הצהרות המנהלים כמנכ"ל וכסמנכ"ל הכספים, לבין אלו החתומים על הדוחות הכספיים כבעלי תפקידים אלו.
- ד. במספר מקרים נמצא כי תאגיד אשר מכהנים בו מנכ"לים משותפים, חתם רק אחד המנכ"לים המשותפים על הצהרת המנכ"ל במקום שניהם כנדרש בהתאם לעמדת סגל הרשות.

10. כשלים נוספים בקשר עם דוח רואה החשבון המבקר בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית על דיווח כספי

- א. במספר מקרים נמצא כי לא פורטו רכיבי בקרה המבוקרים במסגרת דוח רואה החשבון כאמור, כנדרש בהתאם להוראות תקן ביקורת 104.
- ב. במספר מקרים נמצא כי דוח רואה החשבון המבקר על הדוחות הכספיים לא כלל את פסקת הקישור בדוח רואה החשבון המבקר על הדוחות הכספיים המתייחסת לביקורת שביצע בקשר לבקרה הפנימית, כנדרש בהתאם להוראות תקן ביקורת 104.

יובהר כי האמור לעיל מהווה סקירה תמציתית ולא ממצה של דוח הממצאים ושל כל הנושאים וההיבטים שנדונו במסגרתו ולפיכך אינו מהווה תחליף לקריאת נוסחו המלא.

**בברכה,
המחלקה המקצועית**